

A reformnemzedék száz évvel ezelőtt

Gróf Széchenyi István naplója

A Magyar Történelmi Társulat kiadásában most jelent meg gróf Széchenyi István naplójának ötödik kötete, melyből a „legjobb magyar” följegyzéseim keresztül a száz év előtti reformnemzedéket ismerjük meg. Az 1832—36. évi országgyűlés berevezetését követő hét és fél esztendő eseményeiről szólnak a naplójegyzetek, melyeket Széchenyi-kor kitűnő történetírója: dr. Vizsota Gyula rendezett sajtó alá. Bevezető tanulmányában dr. Vizsota pompás képet fest arról a Széchenyiről, ki a száz év előtti reformkorszak lázában minden áron kísérte arra, hogy békíteni a jobboldalt a baloldallal, és véget vessen az ellenzékkel, nehogy a politikai

ellentétek, surlódások megakasszák azoknak a reformeszméknek a megvalósítását, melyeket szinte egytől egyig Széchenyi indított meg. A békítő kísérletek azonban nem sikerülnek és gróf Széchenyi István kétségbeesve tapasztalja, hogy napról-napra fogy a népszerűsége. Az ellenzék renegátnak tarja, Metternichék pedig nem bíznak benne. 1842 március 2-án elkeseredett hangulatban jegyzi naplójában:

— Én gyűjtöttem meg a világhosszot Magyarországon (— itt egy Crescenciára vonatkozó mondatot kitörültek —), de egyiken sem tudok uralkodni.

Egy zseniális, beteg ember szomorú gyónása

Ha rekonstruáljuk a kitörölt szavakat, akkor kiderül, hogy ennek a keserű mondatnak az értelme, hogy nemcsak a politikai hullámok fölött nem úr, de odahaza sem mindig ő diktál.

Egy zseniális, beteg ember szomorú gyónása ez a mondat. Mert Széchenyi beteg volt. Vizsota dr. szerint *szervi szívbeteg volt. De ezenkívül — úgylátszik — veseköbántalmai is voltak; néha sárgaságba esett és májbajról panaszkodott.* Betegsége hajlamos állapotának természetesen nem használta a szünet nélküli lázas munka és az az állandó izgalom, melyben élt.

Naplójegyzeteiből híven tükröződik vissza ez az izgalmas élet.* Minden érdeklődő minden foglalkoztatja, néha a legapróbb dolgok is és mint dr. Vizsota Gyula írja bevezető érdekes tanulmányában: „Széchenyi

naplófeljegyzései e hétévi és héthónapi (1836 május 8-tól 1842 utolsó napjáig) időköz alatt mindjobban szaggatottá, sokszor mozaikszzerűvé válnak. Gyakran csak egyes neveket vagy szavakat, vagy befejezetlen mondatokat találunk feljegyezve, úgyhogy a szöveg megértése és megmagyarázása nehézségbe ütközik. De éppen e jelenségek híven tükröztetik vissza külső és belső életének ázasan lüktető mozzanatait. Külső életének izgalmasságát a sok utazgatás is mutatja.”

Hogy milyenek ezek a naplójegyzetek, arra példa az 1841 november 25-i bejegyzés. Ime:

25-ten Congreg... Nyáry.. von der Statthalterey. „Ez egy kis hatalom szó., — Kossuth Schimpf über dasselbe — jelfelnyájas, lefelé x. Mi felülről jön, minden törvényes, mi alulról, semmi sem az. —

mány mellé álljon. Felkínálkozását azonban Bécsben nem fogadják el, mert nem bíznak őszinteségében.

Közben kétségbeesve látja, hogy *népszerűsége fogytán van*. 1840 június 4-én még fáklýásmenettel ünnepli az ifjúság, de nem-sokára meg kellett érnie, hogy mikor beszélni kezdett: *az ifjúság püsszegett és Kossuthot akarta hallani*. Nagyon fájt neki az is, hogy mikor *Kelet népe* című röpirata megjelent: az ifjúság Kossuthot üdvözölte fáklýásmenettel, a *Kelet népét* pedig el akarta égetni. Az általános hangulatra jellemző, hogy *az ifjúság 1840 novemberében a színházban zajosan követelte a gyújtó francia indulónak, a Marseillaise nek eljátszását*. Széchenyi ez elien is felszólal. Fájt neki, hogy nemcsak az ellenzék hidegült el vele szemben, de még annyira sem tudja

vinni, hogy a nádor meghallgassa.

— Ez azért van — mondta neki Scherlius Lajos —, mert olyan embereket, kiknek nincs határozott színezetük, nem szeretik. Gróf Festetics Albert, a nádor főkamarása, például nem érti meg, mert ostoba, a nádor meg nem érti meg azért, mert túl okos.

Széchenyi Istvánnak sokan szemére vetik, hogy hiú ember volt, aminthogy kétségtelen, hogy *hiú volt*. De keserű vallomásait nem a hiúság diktáltatja vele, hanem *az a tragikus érzés, hogy az általa megindított reformpolitika irányítása kisiklik a kezéből* és hogy a mozgalom túlnőtt az általa tervezett kereteken. Azután természetesen fájt neki, hogy mások kezébe került a gyepő. Egy Széchenyi István viszont nem lehetett és nem is tudott pártember lenni, csak vezér.

Pásztor Mihály